

Het oog van Hockney
Programma voor havo/vwo bovenbouw
CKV en Kunstvakken
bij de tentoonstelling Hockney's Eye

Docentenhandleiding

Inhoud

1	Inleiding op de tentoonstelling <i>Hockney's Eye</i>	3
2	Educatief programma <i>Het oog van Hockney</i>	3
	a. Leerdoelen	3
	b. Doelgroepen	3
	c. Tijd	4
	d. Kosten	4
	e. Bekend veronderstelde kennis	4
	f. Praktische informatie	4
3	Vorbereidende les	5
	a. Leerdoelen	5
	b. Tijd	5
	c. Opdrachten	5
	i. Wie is David Hockney?	5
	ii. Een blik op Teylers Museum	5
4	Museumbezoek: kijkwijzer	6
5	Verwerkingsles: <i>Multiperspectiviteit</i>	7
6	Bijlagen	7
	I Kijkvragen " <i>Joy of Nature</i> "	7
	II Kijkvragen " <i>Time and more, Space and more</i> "	7
	III Opdrachten ' <i>Multiperspectiviteit</i> '	8
	IV Antwoorden	13

1 Inleiding op de tentoonstelling *Hockney's Eye*

Van 23 september 2022 t/m 29 januari 2023 staat Teylers Museum in het teken van het werk van David Hockney. Maak kennis met diens eigenzinnige theorieën over perspectief en het gebruik van optische hulpmiddelen. Ontdek hoe hij hiermee experimenteert en kijk door zijn ogen naar het werk van oude meesters. In de museumzalen en Pieter Teylers Huis worden daartoe reconstructies gemaakt van o.a. een perspectiefraam en een camera obscura.

Al zijn hele carrière onderzoekt Hockney hoe oude meesters de ruimtelijke werkelijkheid vertalen naar het platte vlak. Volgens hem deden zij dit niet alleen op basis van directe waarneming, maar maakten zij ook gebruik van optica zoals lenzen en spiegels. In *Hockney's Eye* staat dit belangrijke – en niet onomstreden – thema in zijn werk centraal. Hockneys oeuvre wordt getoond naast het werk van oude meesters als Veneziano en Goltzius en de optische instrumenten die zij volgens hem gebruikt hebben.

Hockney past op geheel eigen wijze zijn visie op perspectief toe in zijn werk. Hij keert het om, voegt verdwijnpunten toe, werkt met spiegels en verwerkt 'tijd om te kijken'. Geniet samen met de leerlingen van Hockney's eigenzinnige en kleurrijke werk.

2 Educatief programma *Het oog van Hockney*

Het programma bestaat uit drie onderdelen:

- een voorbereidende les;
- het bezoek aan de tentoonstelling *Hockney's Eye* met hulp van een kijkwijzer;
- een verwerkingsles (optioneel)

a. Leerdoelen

De leerdoelen van het gehele programma sluiten aan op de kerndoelen en eindtermen van CKV en de Beeldende vakken:

- Binnen CKV zijn de dimensies 'Digitaal en analoog', 'Traditie en innovatie' en 'Herkenning en vervreemding' geschikt om leerlingen op eigen wijze verslag te laten doen van hun bezoek aan de tentoonstelling.
- Binnen de Beeldende vakken is het subdomein 'Kunst, wetenschap en techniek' geschikt om uit te diepen:
 - o Vwo onderzoekt binnen het thema 'Hofcultuur in de 16^e en 17^e eeuw' diverse wetenschappelijke ontdekkingen in de kunsten, zoals camera obscura, perspectief, optica, audiovisuele media, nieuwe technieken, vermenging kunst & onderzoek.
 - o Havo en vwo onderzoeken beide binnen het thema 'Burgerlijke cultuur in de 17^e eeuw' uitvindingen zoals de camera obscura.
 - o Binnen het thema 'Massacultuur van na 1950' gaat het o.a. over videokunst, nieuwe technieken, vermenging kunst, onderzoek en design
- Daarnaast stimuleert de kijkwijzer leerlingen om goed te kijken en te analyseren, zelf de technieken uit te proberen en eigen conclusies te trekken.

b. Doelgroepen

Het programma is bedoeld voor bovenbouwleerlingen CKV en Kunstvakken (Beeldend en Algemeen) van havo/vwo.

c. Tijd

Het bezoek aan het museum duurt ca. 60 minuten. De voorbereidende les duurt max. 40 min. De eventuele extra les op school over multiperspectiviteit duurt ca. een lesuur.

In geval de workshop wordt afgenomen duurt het gehele museumbezoek ca. 1,5 uur.

d. Kosten

De kosten van het programma in het museum (entree en kijkwijzer) is € 2,50 per persoon. Begeleiding is gratis: het museum verwacht dat per 15 leerlingen minimaal één begeleider vanuit school aanwezig is.

Het bezoek kan achteraf per factuur worden betaald: de Cultuurkaart is geldig.

e. Bekend veronderstelde kennis

In de kijkwijzer wordt ervan uitgegaan dat leerlingen parate kennis hebben over lijnperspectief en het verdwijnpunt.

f. Praktische informatie

Wij verzoeken u het programma minimaal 2 weken van te voren te reserveren. Neem daarvoor contact op met de afdeling Publiekszaken:

T 023 5160972 of reserveringen@teylersmuseum.nl.

Als u ook de workshop wilt afnemen, kunt u dit tegelijkertijd melden.

Scholen zijn tijdens de tentoonstelling dagelijks welkom tussen 9.00 en 12.30 uur. In overleg is het ook maandag de hele dag mogelijk – als het museum dicht is voor ‘het grote publiek’.

U begint het museumbezoek bij de achteringang van het museum:

Nauwe Appelaarsteeg 3 (bereikbaar via de Bakenessergracht of de Damstraat). Hier krijgen de leerlingen de kijkwijzer uitgereikt. Verder bezoeken ze de tentoonstelling zelfstandig onder begeleiding van de schoolbegeleiders.

Voor de uitvoering van de opdrachten in de kijkwijzer hebben ze een **(mobiel met) camera** nodig: in het museum **buiten** de tentoonstellingszaal mogen ze foto's **(zonder flits)** nemen.

Huisregels:

- In de garderobe is een kluis per klas aanwezig voor tassen e.d.;
- Bij een schoolbezoek verwachten wij minimaal 1 begeleider per 15 leerlingen;
- In het museum rekening houden met andere bezoekers door zachtjes met elkaar te overleggen;
- Het is niet toegestaan de kunstwerken aan te raken tenzij anders vermeld;
- In het museum mogen foto's gemaakt worden, maar alleen zonder flits;
- In de zaal met werk van Hockney mogen **géén foto's** genomen worden;
- Eigen eten en drinken mag niet het museum genuttigd worden.

3 Voorbereidende les

a. Leerdoelen

Om leerlingen makkelijker te laten 'landen' in de tentoonstelling *Hockney's Eye*, maken zij in de voorbereidende les via enkele video's kennis met David Hockney, zijn fascinatie voor kleur en ruimte, en zijn zoektocht hoe die over te brengen op het platte doek. Verder bekijken ze eventueel een introductiefilmpje over Teylers Museum.

b. Tijd

De totale duur van de opdrachten samen is ca. 40 minuten.

c. Opdrachten

i. Wie is David Hockney?

- David Hockney (1937: nu 85 jaar oud) heeft 'synesthesie': kleur speelt een erg belangrijke rol in zijn werk.
 - Bekijk samen met de leerlingen een kort filmpje over **synesthesie**, om er meer over te weten te komen:
<https://www.youtube.com/watch?v=lqPMVLYmg6o> (1:27min)
 - Bespreek daarna met elkaar welke invloed synesthesie kan hebben op je vermogen om de wereld om je heen te ervaren. Kunnen de leerlingen zich daar iets bij voorstellen? En wat zou het betekenen voor een kunstenaar?
- In de volgende twee interviews met Hockney komen een aantal belangrijke onderwerpen in zijn werk aan de orde: kleur, landschappen, ruimte, tijd en perspectief. Het eerste interview is Nederlands ondertiteld, het tweede niet (Engelstalig).

Het eerste gaat vooral over Hockneys bewondering voor Van Gogh; het tweede zoomt in op zijn fascinatie voor ruimte en tijd en perspectief.

In **Bijlage I** zijn discussievragen te vinden die kunnen helpen bij het kijken. Zet tijdens het kijken de video een aantal keer stil om te bespreken in de klas.

- **The Joy of Nature**
https://www.youtube.com/watch?v=vA_l0qwnh_w (8:11 min) NL ondertiteld

Hockney is vooral bekend als landschapsschilder (met een eigen draai). Een van zijn grote voorbeelden is Vincent van Gogh. In 2019 organiseerde het Van Gogh Museum een tentoonstelling over (landschappen van) Hockney. Het interview met Hockney gaat over zijn bewondering voor Van Gogh en gedeelde liefde voor de natuur.

- **Time and more, space and more**
<https://www.youtube.com/watch?v=HoXkUCym4Zw> (3:19 min) Engels, niet ondertiteld

Hockney is gefascineerd door 'ruimte': hoe breng je als kunstenaar de ruimte om je heen over op het platte doek? Fotografie vindt hij 'te plat', maar hij zet het wel in om

te zoeken naar nieuwe manieren om ruimte (en tijd) over te brengen. Er is in het fragment ook een aantal werken te zien dat in Teylers wordt tentoongesteld.

ii. Een blik op Teylers Museum

Als de leerlingen het museum nog niet kennen, kan via het YouTube-kanaal van Teylers Museum een korte animatie bekeken worden die een speels beeld geeft van wat er allemaal te zien is: <https://www.youtube.com/watch?v=ghj3JcEUHfY> (1:28 min)

4 Museumbezoek: kijkwijzer

De klas wordt opgevangen door een museummedewerker die helpt bij de ontvangst aan de achteringang: **Nauwe Appelaarsteeg 3**. Er zijn kasten en hangers voor de tassen en jassen.

De kijkwijzers worden uitgedeeld per groepjes van twee. Er zijn twee varianten: A en B. De helft van de klas krijgt versie A uitgereikt en de andere helft versie B. De startpunten van de versies zijn verschillend: A begint in de museumzalen en B in de tentoonstelling. Dit om te voorkomen dat de hele klas moet starten bij hetzelfde kunstwerk.

Leerlingen werken met zijn tweeën aan de kijkwijzer en krijgen een onderlegger en een potlood. Verder nemen ze hun mobiel mee om foto's te kunnen nemen. Eenmaal in bezit van de kijkwijzer verloopt het bezoek verder zonder museumbegeleiding. De loopaanwijzingen in de kijkwijzer zorgen ervoor dat de leerlingen de werken en opdrachten kunnen vinden. Begeleiding vanuit de school is daarom noodzakelijk: minimaal een begeleider per 15 leerlingen.

Het bezoek neemt in totaal ca. 60 min in beslag.

5 Verwerkingsles: *Multiperspectiviteit*

Na afloop van het bezoek (al dan niet met de workshop) kunt u een discussie met uw leerlingen voeren over 'multiperspectiviteit': kun je dat begrip ook toepassen op een wereldkaart of iemands wereldbeeld?

Opdrachten over '*Multiperspectiviteit*' vindt u in **Bijlage III**. Leerlingen worden uitgedaagd om de wereld vanuit een ander, breder gezichtspunt te bekijken, net zoals Hockney doet in zijn kunstwerken. Kunnen zij de wereld eens op een andere manier bekijken dan het voor ons bijvoorbeeld zo bekende Eurocentrische perspectief?

Nodig: **Opdrachten '*Multiperspectiviteit*' (Bijlage III)**
Zwarte, blauwe en rode stiften & lege notitieblaadjes
Kaart 1 (Boeren & Jagers) op aparte A4-tjes (p. 11)
Kaart 4 (Grote Rijken) op aparte A4-tjes (p. 12)
Kaart A op aparte A4-tjes (p. 13)
Kaart B op aparte A4-tjes (p. 14)
Antwoorden (Bijlage IV)

Leerlingen werken met zijn tweeën. Ieder koppel krijgt 1x kaart 1 en 1x kaart 4, 1x kaart A, 1x kaart B. Na (klassikale) bespreking van de vragen krijgen de koppels de Antwoorden.

We wensen u en uw leerlingen een geslaagd project toe over David Hockney!

Afdeling Educatie: Fieke Kroon fkroon@teylersmuseum.nl / 023-5531981
 & Enzo Vredegoor evredegoor@teylersmuseum.nl / 023-5531989

6 Bijlagen

I Kijkvragen “*The joy of nature*”

Bekijk via YouTube “*The joy of nature*”: https://www.youtube.com/watch?v=vA_l0qwnh_w (8:11 min, Engelstalig, Nederlands ondertiteld).

Besprek met elkaar:

- 1 Zet stil op 1:20 min.
David Hockney krijgt een citaat van Vincent van Gogh voorgelegd. Hoe zouden jullie reageren op het citaat?
- 2 Kijk verder tot 3:15 min.
Hoe reageert Hockney? Zijn jullie het met hem eens? Waarom (niet)?
- 3 Zet stil op 3:20 min.
David Hockney krijgt weer een citaat van Vincent van Gogh voorgelegd. Wat is jullie reactie?
- 4 Kijk verder tot 4:35 min.
Hoe reageert Hockney? Wat vinden jullie van zijn reactie? Denk nog even terug aan zijn synesthesie. Zou Vincent van Gogh dat ook hebben gehad...?
- 5 Zet stil op 4:41 min.
David Hockney krijgt weer een citaat van Vincent van Gogh voorgelegd. Hoe zouden jullie reageren op het citaat?
- 6 Kijk verder tot 5:45 min.
Wat vinden jullie van zijn reactie? Eens of niet, en waarom?
- 7 Kijk verder tot 6:57 min.
Wat vinden jullie van zijn mening over perspectief in de natuur? Zijn jullie het met hem eens, of niet?
- 8 Kijk evt verder tot 7:39 min.

Het aspect ‘perspectief en ruimte’ wordt uitgediept in het volgende korte fragment:

II Kijkvragen “*Time and more, space and more*”

Bekijk via YouTube “*Time and more, space and more*”
<https://www.youtube.com/watch?v=HoXkUCym4Zw> (3:19 min) Engels, niet ondertiteld

Besprek met elkaar:

- 1 Zet stil op 0:28 min.
‘*Perspective is like a window*’: wat vinden jullie van die uitspraak?
- 2 Kijk verder tot 0:54 min.
Wat vindt Hockney van dat idee?
- 3 Kijk verder tot 1:38 min.
‘*Drawing is putting everything in space*’: wat vinden jullie van zijn mening over fotografie versus tekenen & schilderen?
- 4 Kijk verder tot 2:33 min.
‘*It’s all about time*’: wat bedoelt Hockney daarmee, volgens jullie?
- 5 Kijk verder tot 3:00 min.
‘*I think this is a good way to push photography*’: wat vinden jullie van die uitspraak? Mee eens? Of niet?
- 6 Kijk verder tot 3:11 min.
‘*I think you can go in these pictures*’: wat vinden jullie van die uitspraak?

III Opdrachten *Multiperspectiviteit*

Werk twee aan twee:

- 1 **Leerling 1 krijgt kaart 1 (Jagers & boeren); leerling 2 kaart 4 (Grote Rijken).**

Leerling 1 stelt de volgende vragen aan leerling 2. Deze geeft uit het blote hoofd antwoord, zonder te googelen:

- Noem drie landen/gebieden waar de eerste steden ter wereld lagen.
- Noem drie landen/gebieden waar de eerste landbouw is ontstaan.

Leerling 1 kan op kaart 1 checken of de antwoorden van leerling 2 juist zijn. Vervolgens stelt leerling 2 stelt de volgende vragen aan leerling 1. Deze geeft uit het blote hoofd antwoord, zonder te googelen:

- In welk gebied lag tussen 1000 en 1500 n. Chr. één van de grootste rijken ooit?
- Welke koning was tussen ca. 1000 en 1500 n. Chr. één van de rijkste mensen ooit? Noem de naam van de koning of het rijk waar hij koning van was.

Leerling 2 kan op kaart 2 checken of de antwoorden van leerling 1 juist zijn. Bespreek daarna met elkaar:

- Zijn jullie verrast door de antwoorden?
- Wat vinden jullie van deze kennis, in het licht van 'multiperspectiviteit'?

- 2 **Leerling 1 krijgt kaart A en leerling 2 kaart B. De ene wereldkaart heet de 'Mercatorprojectie' (A) en de ander de 'Petersprojectie' (B). Het gaat er bij deze kaarten om hoe het oppervlak van de wereldBOL geprojecteerd wordt op een plat vlak.**

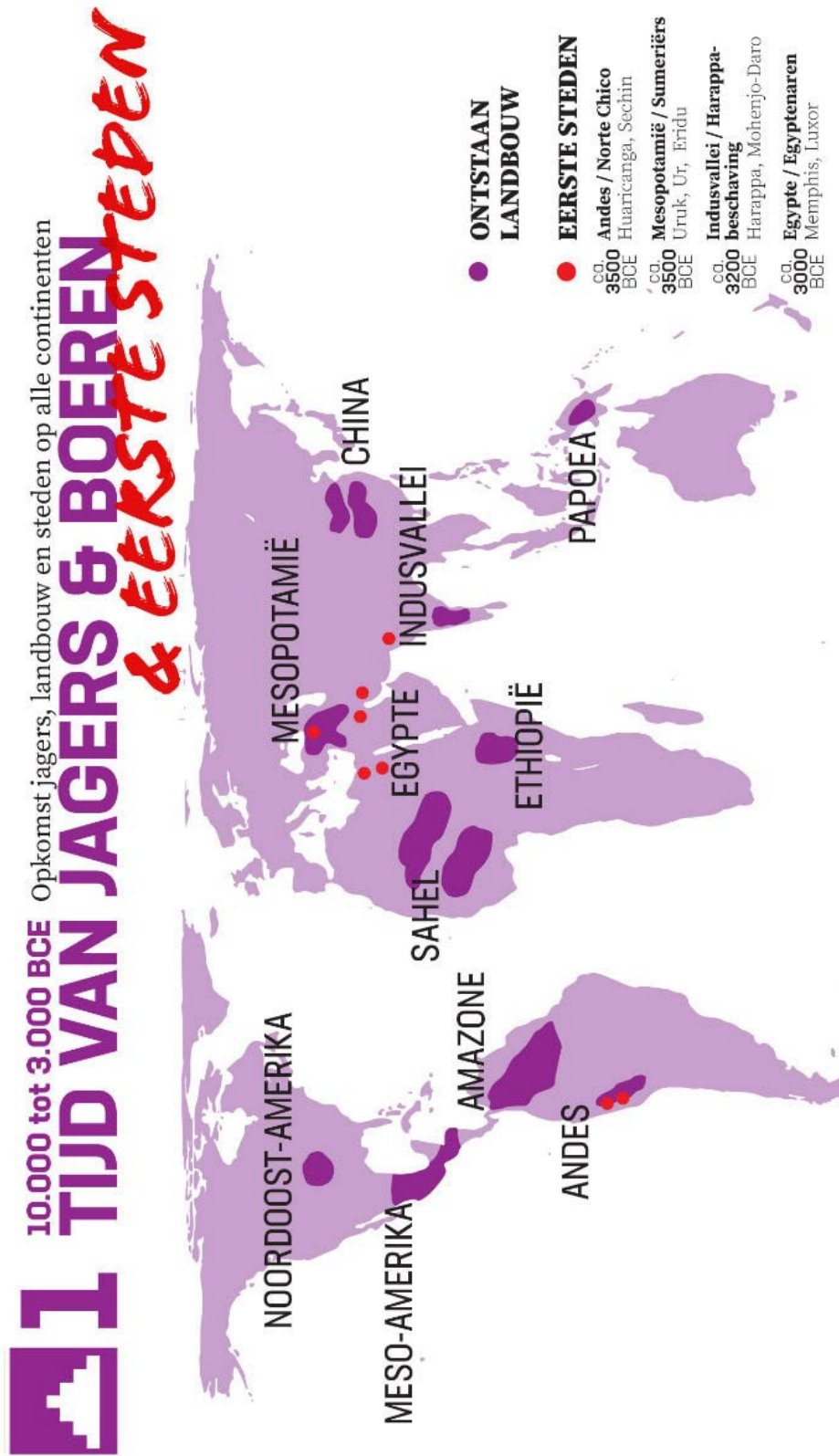
Bespreek met elkaar de volgende vragen:

- Welke drie landen zijn op kaart **A** opvallend veel **groter** dan op kaart **B**? Omcirkel ze op beide kaarten met **blauw**.
- Welke drie landen of continenten zijn op kaart **A** opvallend veel **kleiner** dan op kaart **B**? Omcirkel ze op beide kaarten met **rood**.
- Welke 3 landen vormen tegenwoordig een (economische en/of militaire) wereldmacht? Omcirkel ze op beide kaarten met **zwart**.
- Kaart **B** houdt rekening met de werkelijke grondoppervlakte van landen en continenten. Waar draait het op kaart **A** om, volgens jullie?

- 3 **Van je docent krijg je de antwoorden op vraag 2a en b: check of je ze goed had gezien. Bespreek daarna klassikaal met elkaar de antwoorden van vraag 2c en d, en de onderstaande:**

- Zijn jullie verrast door de verschillen van kaart A en B?
- Wat hebben de vragen (en antwoorden) eigenlijk te maken met 'multiperspectiviteit'?
- Welke consequenties hebben (keuzes voor bepaalde) wereldkaartprojecties?

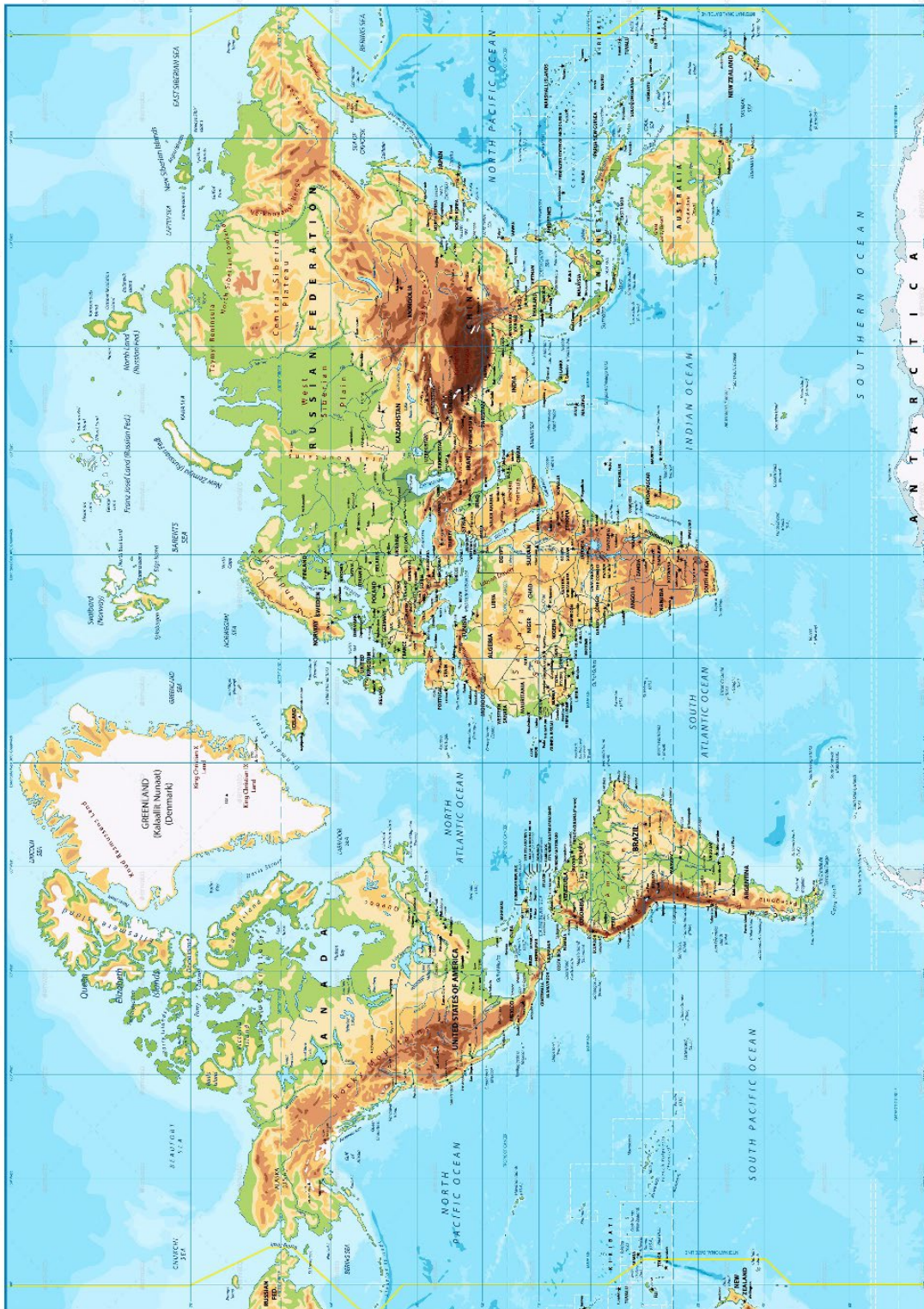
Kaart 1 *Jagers en Boeren*

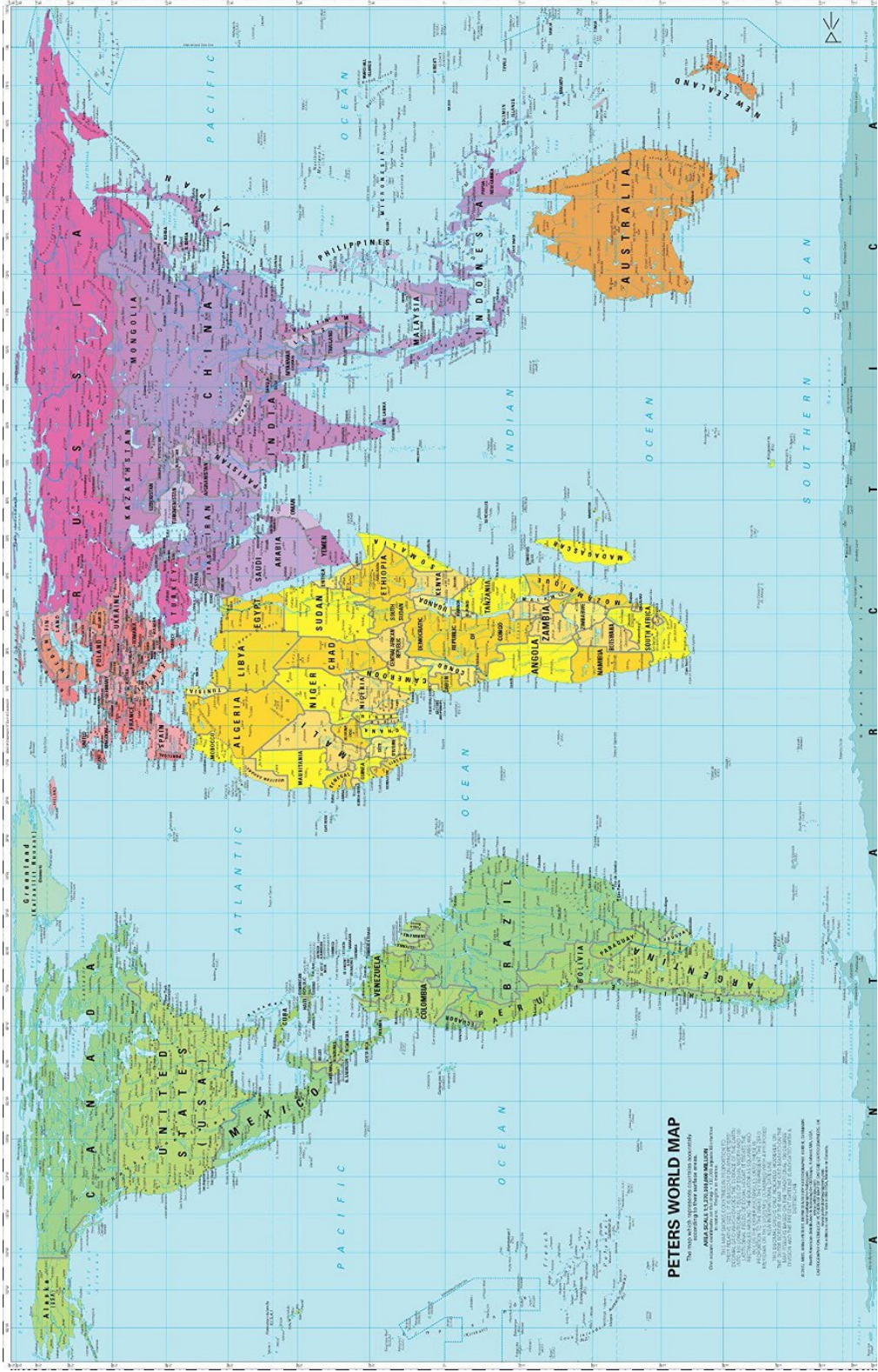
Kaart 4 Grote Rijken tussen 1000 – 1500 n. Chr.

A 'De Mercatorprojectie' van de wereldkaart

B 'De Petersprojectie' van de wereldkaart

IV Antwoorden

- 2 c Noord-Amerika (V.S.), Rusland, China
d De Mercatorprojectie is gemaakt vanuit een Eurocentrische/Westerse visie: de landen met macht zijn relatief (veel) groter weergegeven dan de andere landen/continenten.

Bron: www.theblackarchives.nl/meergeschiedenis

